

PEDAGOGY AND EDUCATION

UDC 37.014.5:373.5.015.31

Єрмак Тетяна Миколаївна

аспірантка Інституту педагогіки

Національної академії педагогічних наук України, Україна

РОЗВИТОК В УЧНІВ НАВИЧОК ХХІ СТОЛІТТЯ

***Анотація.** Здійснено аналітичний аналіз наукових та нормативних джерел та узагальнені пріоритетні напрями державної політики в галузі освіти. Виокремлено ключові навички ХХІ століття. Представлені результати різноманітних досліджень щодо актуальних навичок на ринку праці. Виділено кілька груп soft skills. Узагальнено роль школи, вчителя та учня в середовищі орієнтованому на формування навичок ХХІ століття.*

***Ключові слова:** навички, навички ХХІ століття, Soft Skills, компетентності, розвиток освіти.*

Успіх розвитку держави залежить перш за все від розвитку освітньої галузі, яка є базовою для інших. В останні роки в Україні здійснюються глобальні реформи в освітній галузі. Зацікавленість держави в реформуванні освіти пояснюється перш за все потребами суспільства, яке все частіше висловлює незадоволення якістю освіти. Саме тому основною офіційною установкою реформи виступає підвищення ефективності всіх ланок освіти [1]. Реформування освітньої системи в Україні відповідає світовим тенденціям цього процесу. Реалізація ключових реформ реалізована в базових законах, Концепції «Нова українська школа» тощо.

Посилюється значення ціннісних орієнтирів в освітньому процесу, ролі громадянської освіти, створенні органів державно-громадського управління виходячи з умов децентралізації, запроваджується розширення автономії у

зкладах освіти, додаються вимоги щодо набуття учасниками освітнього процесу практичних та соціальних навичок, таких як комунікація, мотивація, здатність впливати на інших та приймати рішення в складних умовах, що є надзвичайно важливими для досягнення успіху та реалізації практичних навичок здобутих під час навчання в школі. Сучасна школа прагне стати різноманітним, варіативним і багатопрофільним освітнім закладом з набором різноманітних освітніх послуг, відкритим для дітей різних можливостей, з урахуванням їх індивідуальних психологічних особливостей здоров'я, здібностей.

Пріоритетні напрями державної політики в галузі освіти охоплюють:

- особистісну орієнтацію;
- формування національних і загальнолюдських цінностей;
- створення для громадян рівних можливостей для здобування освіти;
- постійне підвищення якості, оновлення змісту та форм організації освітнього процесу;
- розвиток системи безперервної освіти та навчання впродовж життя;
- пропаганду здорового способу життя;
- розширення україномовного освітнього простору;
- забезпечення освітніх потреб національних меншин;
- забезпечення економічних і освітніх гарантій для професійної самореалізації педагогічних, науково-педагогічних працівників, підвищення їхнього соціального статусу;
- створення індустрії сучасних засобів навчання й виховання, повне забезпечення ними закладів освіти;
- створення ринку освітніх послуг та його науково-методичне забезпечення;
- інтеграцію української освіти у європейський та світовий освітній простір;
- запровадження освітніх інновацій, цифрових технологій [2, с. 4].

Освіта має бути орієнтована на розвиток в молоді навичок працювати в мінливому світі. Педагогам необхідно переглянути чинний підхід до навчання та переорієнтуватись на формування навичок XXI століття.

Серед ключових навичок XXI століття науковці виділяють: відповідальність і гнучкість; комунікативні навички; творчість і допитливість; критичне мислення; інформаційні уміння; співпраця і взаємодія; постановка і розв'язання проблем; саморозвиток; соціальна відповідальність; підприємницькі здібності [3].

Цінність «навичок XXI століття» полягає якраз в тому, що вони дозволяють краще орієнтуватися в мінливому світі, в різних нових напрямках, дисциплінах і технологіях, розбиратися в потоках нової інформації. Набувши «навичок XXI століття», кожен зможе самостійно займатися своєю освітою і розвитком.

В освітній практиці української школи більш вживане поняття «ключові компетентності». Ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя.

В концепції «Нова українська школа» виокремлено 10 ключових компетентностей для життя:

- спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами;
- спілкування іноземними мовами;
- математична компетентність;
- основні компетентності у природничих науках і технологіях;
- інформаційно-цифрова компетентність;
- уміння вчитися впродовж життя;
- ініціативність і підприємливість;
- соціальна та громадянська компетентності;
- обізнаність та самовираження у сфері культури;
- екологічна грамотність і здорове життя [4].

В рекомендаціях 2018/0008 (NLE) Європейського Парламенту та Ради (ЄС) представлено оновлену редакцію ключових компетентностей для навчання впродовж життя, серед яких:

- науки, технології, інженерія, математика;
- цифрова;
- мовна;
- особиста, соціальна, навчальна;
- грамотність;
- громадянська;
- культурна обізнаність та самовираження;
- громадянська [5].

На думку експертів в освіті та інших сферах, включаючи бізнес, сьогодні звичайній людині необхідно мати ряд спеціальних навичок і компетенцій, які допомагають знайти своє місце в сучасному світі [6]:

- *критичне мислення*: розв'язання проблем, міркування, аналіз, інтерпретація, узагальнення інформації;

- *дослідницькі навички й методи*;

- *креативність*: артистизм, цікавість, уяву, інновації, самовираження;

- *ініціативність*: наполегливість, самостійна робота, планування, самодисципліна, здатність до адаптації;

- *комунікація*: навички якісного усного та письмового спілкування, вміння говорити публічно та уважно слухати;

- *співробітництво*: лідерство, робота в команді, співпраця, віртуальний коворкінг;

- *відповідальність*: громадянська, етична і соціальна грамотність, особиста і соціальна відповідальність;

- *глобальна свідомість*: мультикультурна компетентність, гуманізм.

Сьогодні багато говорять про розвиток soft skills - навичок, які необхідні будь-якій людині. На відміну від hard skills, які мають практичне застосування, гнучкі навички стоять осторонь від професійної специфіки, але від того, наскільки людина ними володіє, залежать її успіхи. Про soft skills найчастіше

говорять у сфері ринків праці, але зараз, з урахуванням динамічно мінливого світу, вони мають попит й в системі освіти.

За даними Організації економічного співробітництва та розвитку, життєвий успіх учня визначають не тільки академічні знання, а й рівень його емоційного і комунікативного розвитку. Тобто саме те, що відноситься до soft skills, гнучким навичкам.

Soft skills - це комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за результативну участь в робочому процесі, високу продуктивність і є наскрізними, тобто не пов'язані з конкретною професією [7].

Soft Skills – це збірний термін, який посилається на безліч варіантів поведінки, що допомагають людям в роботі, зокрема командній, а також успішно соціалізуватися. Ще їх називають життєвими навичками, соціальними навички. Вони дозволяють бути людині успішним незалежно від специфіки її діяльності. Вони, на відміну від hard skills, не піддаються абсолютно об'єктивній оцінці. Soft skills - це навички успіху.

Можна виділити 4 типи soft skills:

1. *Соціальні компетенції*: комунікативність, емоційний інтелект (вміння розрізняти емоції і мотиви інших людей), гнучкість і прийняття критики, ораторські здібності.

2. *Лідерські компетенції*: вміння приймати рішення, сформувати команду, вирішувати конфлікти, відповідальність, наставництво.

3. *Інтелектуальні компетенції*: аналітичний склад розуму, вміння бачити і розв'язувати проблему, здатність до навчання, креативність.

4. *Вольові компетенції*: орієнтованість на результат, керування часом, стресостійкість, готовність до рутинної роботи [8].

Дослідження Work.ua виокремлює наступні soft skills:

1. Комунікативні навички.
2. Аналітичне і критичне мислення.
3. Уміння слухати.

4. Уміння працювати в команді.
5. Уміння ставити і досягати поставлених цілей.
6. Активна життєва позиція і позитивна емоційна установка.
7. Здатність вирішувати конфлікти.
8. Уміння надихатися новими ідеями.
9. Уміння брати на себе відповідальність.
10. Самоорганізація і самодисципліна [9].

За дослідженнями компанії Microsoft серед 60 високооплачуваних професій, навички, які мають найбільший попит є: ораторські та комунікативні здібності, володіння офісними програмами, створення презентацій, менеджмент проектів і високий рівень самоорганізації.

Forbes вважає найголовнішими комунікативну компетентність, креативність, написання якісних текстів, досвід роботи у команді, базові комп'ютерні знання та здатність до «реінжинірингу» – готовність робити звичні речі в новий спосіб.

Німецька хвиля відзначає комунікативні та управлінські таланти: ораторське мистецтво, лідерство, вміння: переконувати, управляти, робити презентації, знаходити підхід до людей і вирішувати конфліктні ситуації.

Британська платформа інтернет-навчання SkillsYouNeed виділяє персональні навички (уравлення часом, саморозвиток, управління емоціями та навіть організацію харчування, догляду за тілом, спортивних тренувань, ефективного сну), інтерперсональні (комунікація, робота у команді, ведення переговорів, конфлікт-менеджмент), лідерські здібності, проведення презентацій, а також письменницьку майстерність і базові математичні знання [10].

Дослідження професійної мережі LinkedIn виокремлює найбільш перспективні універсальні компетенції: комунікабельність, організованість, уміння працювати в команді, пунктуальність, критичне мислення, креативність, гнучкість, дружність, лідерські якості, уміння вирішувати складні завдання [11].

Як бачимо, **Soft Skills** – це риси особистості, необхідні для взаємодії та побудови хороших відносин з людьми. Вони застосовуються в будь-якій індустрії, будь-якої професії, будь-якому виді діяльності і будь-якій взаємодії між людьми.

В еру цифрових технологій інформація швидко змінюється, тому основною навичкою з soft skills є вміння безперервно навчатися, бажання самонавчатися та постійно вдосконалюватися.

Зростання швидкості соціокультурних змін неминуче призводить не тільки до зміни освітнього середовища школи, а й до збільшення швидкості його оновлення, що робить більш інтенсивними, більш напруженими процеси його перетворення.

Сьогодні є надзвичайно важливим створення сучасного інноваційного простору, який допоможе учням максимально розкрити свій потенціал та успішно реалізувати його в реаліях сучасного світу.

Освітній процес у школі має бути спрямований на розкриття потенційних можливостей особистісних якостей учнів, розвитку мотивації до навчання, формуванню самостійного мислення, відповідальності у ставленні до оточення, що сприятиме співпраці. В цьому аспекти ми виділяємо головні завдання сучасної освіти:

- Формування особистостей, які будуть навчатися протягом усього життя.
- Створення навчального середовища, що базується на взаємній повазі та принципах демократії.
- Забезпечення безперервності процесу інтелектуального розвитку і вироблення відповідних умінь.
- Опанування усіма учнями компетенціями для успішної участі у житті суспільства.

Має змінитися й роль учителя від ретранслятора інформації до помічника в її отриманні. Педагоги мають допомагати учням успішно досягти поставлених цілей шляхом виявлення їхніх очікувань, щодо способів досягнення мети. У свою

чергу вчителі мають свої очікування щодо розвитку необхідних навичок учнів у досягненні поставлених цілей:

- учні будуть вміти обмірковувати свої дії та шукати зв'язок між новими й попередньо набутими знаннями;

- вмітимуть розв'язувати проблеми, приймаючи альтернативні рішення та здійснюючи відкриття;

- як слухачі, учні будуть навчатися зосереджувати свою увагу та бути активними в класі;

- спілкуючись учні будуть формулювати й виражати власні ідеї і думки за допомогою різноманітних засобів;

- як організатори, учні будуть планувати власне навчання та брати відповідальність за свої рішення;

- як партнери, вони будуть навчатися співпрацювати та враховувати точку зору інших;

- як члени спільноти, що навчається, учні будуть навчатися довіряти та піклуватись про інших, враховувати індивідуальні особливості кожного та враховувати різномаїття.

Для педагогів важливо розуміти своє ставлення та поведінку, як модель бажаних взаємин для дітей, взірець для наслідування поваги доброти та відповідальності. Успішний педагог, це педагог, який:

- націлений на успіх кожного учня;

- створює позитивне навчальне середовище;

- застосовує індивідуальний підхід;

- заохочує навчання в різних за кількістю учнів групах;

- пов'язує життєвий досвід учнів з навчальним процесом;

- створює навчальне середовище, яке базується на принципах і цінностях демократії [12].

Список джерел:

1. Ковальчук В. І. Тенденції розвитку освітньої системи в Україні / Василь Іванович Ковальчук // Economics, science, education: integration and synergy. Materials of international

- scientific and practical conference, 18-21 January 2016 / Василь Іванович Ковальчук. – Київ: Вид-во «Центр навчальної літератури», 2016. – С. 79-80.
2. Ковальчук В. І. Тенденції інноваційного розвитку сучасної школи в Україні // Імідж сучасного педагога. – 2015. – №7. – С. 3-6.
  3. Ковальчук В. І. Формування в студентів навичок ХХІ століття у процесі професійної підготовки / В. І. Ковальчук, А. Ю. Серeda // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції "Управління закладами освіти на засадах акмеологічного підходу" (16 березня 2018 р.) : в 2 ч. Ч.1 / В. І. Ковальчук, А. Ю. Серeda. – Житомир: ФО-П Левковець, 2018. – С. 224–230.
  4. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
  5. Ключові компетентності для навчання впродовж життя 2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://dystosvita.blogspot.pe/2018/01/2018.html>
  6. Навьки ХХІ века [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://eclab.by/texts/article/navyki-xxi-veka-v-obrazovatelnoy-programme-eclab>.
  7. The definition of soft skills [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dictionary.com/browse/soft-skills>.
  8. Soft skills – навьки успеха [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://express-externat.spb.ru/2009-12-04-19-19-04/39-2009-12-04-19-05-08/1173-soft-skills-navyki-uspekha>.
  9. 10 «мягких» навьков, важных для карьеры [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.work.ua/articles/career/1109/>.
  10. Soft skills: універсальні навьчки європейського рівня [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://studway.com.ua/soft-skills/>.
  11. Что такое Hard и Soft Skills? В чем разница? Что важнее? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://proforientator.ru/publications/articles/chto-takoe-hard-i-soft-skills-v-chem-raznitsa-chto-vazhnee.html>.
  12. Як стати майстерним педагогом: навчально-методичний посібник / [кол. автор. В.І Ковальчук, Л.М. Сергеева та ін.]; за заг. ред. Л.І. Даниленко. – К.: Етіс плюс, 2007. – 184 с.